

ІІІ. БІОГРАФІЧНІ ТА ГЕНЕАЛОГІЧНІ РОЗВІДКИ

М. С. Бачинський

ОЛЕКСАНДР ТА ЄВГЕН БАЧИНСЬКІ

Бачинські — військовики, правники, священники, просвітителі, громадсько-політичні діячі. Рід Бачинських (герб САС — місяць) бере свій початок із 1300 р. від родичів князя Лева, який узяв прізвище від села Бачина, біля Самбора на Бойківщині (тепер — у Львівській обл.).

Олександр Гаврилович Бачинський (24.03.1844, с. Сороцьке, тепер Терехівського р-ну Тернопільської обл. — 9.06.1933, Львів) — генеральний вікарій, ректор духовної греко-католицької семінарії, богослов і церковний письменник. Народився в заможній селянській сім'ї. Успішно закінчив теологічний факультет Львівського університету, одружився. У 1867 р. висвячений на греко-католицького священника і призначений другим священником у с. Новосілку (тепер Підгаєцького р-ну), де парохом був дід дружини Євгенії. 1871 р. митрополит греко-католицької церкви Михайло Малиновський перевів отця Олександра у с. Підвербці Жуковського деканату (тепер Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.). Залишившись вдівцем у 28 років, отець Олександр присвятив своє життя служінню Богові, українському народові та навчанню синів, один із яких — Юліан став адвокатом, громадсько-політичним діячем, автором відомої книги "Україна irredenta" та ін.

Отця Олександра було переведено до Львова у церкву св. Георгія, як тоді називали церкву св. Юрія, де незабаром призначено завідувачем справ "Фонду архієпархіального священних вдів і сиріт". У 1873 р. він став віце-ректором греко-католицької семінарії у Львові. Крім того, читав лекції з катехізису і методики в університеті. За сумлінну працю митрополит галицький Йосиф Сембратович надав йому у 1877 р. титул асесора митрополітарної консисторії львівської. У цей період О. Бачинський видавав і редагував часопис "Рускій Сіонь". За публікацію в часописі статті "Записки римлянина" був звільнений у 1880 р. з посади віце-ректора та призначений парохом у с. Болохів Долинського деканату (тепер Калуського р-ну Івано-Франківської обл.). 1 січня 1883 р. новий галицький митрополит Сильвестр Сембратович призначив його ректором духовної семінарії. Того ж року о. Олександр став дійсним радником і референтом Митрополичої консисторії. Водночас о. Олександр писав статті у різні часописи під псевдонімами і криптонімами, що цілком відповідали його характерові: "Правдолюб", "Миролюб", "А. Б.", "Правдолюб-Миролюб", "Бачинський-Лешкович".

О. Бачинський обирався до Львівської міської думи трьох скли-

кань (1886, 1889, 1892 рр.), а у 1886 р. — радником м. Львова. Така діяльність о. Олександра не подобалася наміснику Галичини Казимиру Баденію. Митрополит Сильвестр Сембратович, звільняючи з волі намісника О. Бачинського з посади ректора духовної семінарії, присвоїв йому титул преміального крилошанина. Тоді ж його було переведено на постійне проживання у Свято-Юр'ївську церкву канцлером митрополичої капітули, де він зайнявся впорядкуванням різних документів (актів) у митрополії. Працюючи у митрополії, він бачив, як обмаль богословських книг, написаних рідною мовою. О. Бачинський взявся заповнити цю прогалину друкуванням “Богословської бібліотеки”. О. Бачинський мав надавати інституту Ставропігії рукописи, папір і робити коректуру, а інститут зобов'язався кожен місяць друкувати релігійні твори. Так, з 1898 р. почали виходити щомісячні випуски “Богословської бібліотеки”, які митрополія розсилала священикам за передплатою. Видавали також богословські праці, серед яких “Псалтирь въ язице церковно-словянсько съ переводом на языкъ народно-рускій” (Львів, 1903. — 286 с.), текст “Старого завіту” (чотири томи), поданий церковнослов'янською мовою, а всі заголовки розділів, пояснення до них у “языке народно-руском” (Львів, 1900. — Т. 1. — 1063 с.; 1901. — Т. 2. — 962 с.; 1902. — Т. 3. — 1096 с.; 1904. — Т. 4. — 731 с.).

Ці та інші книги зберігаються у фондах рідкісної книги ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. Ще не віднайдено “Новий Завіт”, про який згадує митрополит А. Шептицький як про “гарний переклад... на українську мову”. У відділі рукописів ЛНБ ім. В. Стефаника (ф. 233) зберігається багато листів митрополит А. Шептицького до Бачинського, які свідчать про їхню спільну працю для розвитку української греко-католицької церкви.

У вересні 1922 р. у Львові було створено Богословське наукове товариство (БНТ) з чотирма секціями. Філософічно-догматичну секцію очолив о. Олександр Великий працелюб, енергійний, людина слова і діла, він багато зробив для того, щоб греко-католицька церква була українською.

Євген Васильович Бачинський (24.08.1878, м. Катеринослав, тепер Дніпропетровськ — 1978, м. Бюль, Швейцарія) — єпископ Української автокефальної православної церкви соборноправної (УАПЦ), церковний і політичний діяч, журналіст, редактор, видавець. Народився у заможній шляхетній (козацькій) родині. Батько — Василь Петрович, капітан царської армії, був поранений на російсько-турецькій війні (1877—78), пізніше осліп. Мати — Олімпіада Іванівна (дівоче прізвище — Іллічевська), походила з роду гетьмана Івана Виговського. Батьки були високоосвічені, культурні люди. Їхні чотири сини, виховані патріотами-українцями, з юних років до самої смерті безкорисливо працювали для просвіти та волі українського народу.

Після закінчення навчання у кадетському корпусі в м. Орлі (Росія) Євген навчався в Михайлівській артилерійській школі в Петербурзі. Редагував журнал "Михайловець", що виходив у 1902—05 рр. російською мовою, де друкував матеріали про Україну. Закінчивши Михайлівську школу у 1905 р., Є. Бачинський поїхав нтом артилерії у фортецю Осовець на російсько-німецькому кордоні. Став членом таємної організації "Всеросійський союз офіцерів", яку очолював героєм російсько-японської війни українець генерал Ліневич. Організація планувала здійснити військовий переворот, примусити царя Микола II проголосити конституцію й встановити федеративний устрій в Росії, де кожен народ мав би автономію і демократичне самоврядування.

Поєднуючи військову службу з навчанням, Є. Бачинський прослухав у 1907 р. два семестри на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету. На початку 1908 р. за участь у повстанні в Осовецькій фортеці Є. Бачинського заарештували. Покарання відбував у в'язниці "Хрести" в одиночній камері. Після втечі з в'язниці нелегально дістався до Франції, де залишився політичним емігрантом.

У Парижі в той час жив і навчався в університеті його брат Сергій. Брати Бачинські продали землю, яку залишив їм на Катеринославщині батько як спадщину, а гроші витрачали на українські справи та навчання. Євген був фундатором і скарбником Українського клубу. У французькій пресі вони друкували статті про Україну Т. Шевченка, об'єднуючи емігрантів-українців.

У 1910 р. Є. Бачинський побував в Україні. На Буковині він брав участь у вічах, виступав на захист українського університету в м. Чернівці, за що його заарештували. У 1911 р., звільнившись з ув'язнення, через Швейцарію повернувся до Франції і зупинився у м. Тулузі, де працював і Сергій. Невдовзі одружився. У 1913—14 рр. працював у Версалі у Вищій садівничій школі.

До Першої світової війни співпрацював в українських часописах "Дзвінок" і "Діло" (Львів), "Рада" (Київ), "Сніп" (Харків), "Рідний край" (Полтава) та в російській газеті "Парижский вестник", де опублікував кілька статей про Україну та український визвольний рух.

У 1914 р. родина переїхала до Швейцарії у Женеву, де в 1915 р. Є. Бачинський став фундатором і секретарем українського т-ва "Громада". Потяг до знань привів його до Лозаннського університету, в якому прослухав у 1915—16 рр. три семестри на соціально-економічному факультеті.

У 1915—17 рр. Є. Бачинський виконував обов'язки представника "Союзу визволення України" у Швейцарії (Відень), робив огляди преси для "Вісника СВУ" та був редактором місячника "La Revue Ukraina". Згодом опублікував свої спогади "Рік 1917. Початок другої

революції в Росії, як вона відбилася серед українців у Швейцарії. (За тогочасними нотатками)” (“Визвольний шлях”, Лондон, 1958. — Жовтень. — С. 1099—1107; листопад, С. 1231—1242; грудень, С. 1353—1366; 1959. — січень, С. 31—42; лютий, С. 137—146). Разом з П. Чикаленком заснував “Українську книгарню” у Лозанні, яка діяла з 1917 до 1919 року.

1918 р. Є. Бачинський був призначений виконуючим обов’язки консула УНР у Лозанні. З травня 1917 р. по 1919 р. — редактор тижневика “L’Ukraine” та заступник директора Українського Пресового бюро в Лозанні. У 1921 р. Є. Бачинський був делегатом від УАПЦ на конгресі “Універсального альянсу для міжнародного братства через церкву” в Женеві, де зачитав меморандум про УАПЦ. Є. Бачинський здобув вищу релігійну освіту на теологічному факультеті Женевського університету, який закінчив у 1929 році. З 1922 р. — офіційний уповноважений від УАПЦ (Київської) у Західній Європі. У 1925—26 рр. він видавав церковний бюлетень “Благовісник”, що виходив кількома мовами, брав участь у Всесвітньому церковному конгресі у Стокгольмі. З 1930 р. видавав церковні бюлетені “Екклезія” (Церква) франц. і укр. мовами. 19 січня 1930 р., вітаючи митрополита А. Шептицького з ювілеєм, Є. Бачинський писав: “Я подаватиму новинки не лише Православної церкви, але і Католицької, і Протестантських. Завдання моє тяжке і не маю у своїй діяльності на кого числити...”

У Женеві Є. Бачинський заснував “Український клуб”, членами якого були емігранти, а також студенти. Клуб організовував акції “порятунку голодуючих”. Крім того, він став фундатором українського студентського товариства “Україна”, яке проіснувало до 1935 року.

Багато років Є. Бачинський був кореспондентом часописів, що видавалися українською та іншими мовами, зокрема “Шлях” (Зальцведель), “Українське слово” (Берлін), “Українська трибуна” (Варшава), “Америка” (Філадельфія), “Діло”, “Рідний край” (Львів), “Воля” (Відень), “Нове життя” (Прага), “Дніпро” (Чикаго), “Дзвін” (Рівне), “La Suisse-Drient” (Берн), “L’Age Le Fer” (Париж), “De Moniteur Economique” (Брюссель), “Le Mevenvesuisse”, “La Semaine Religieuse” (Женева), “Le Semeur Vandoie” (Лозанна), “La Tribune d’Orient” (Женева) та ін.

З 1939 р. Є. Бачинський — фундатор і директор Центрального допомогового комітету Українського Червоного Хреста (УЧХ) на чужині, на що його уповноважив уряд УНР в екзилі. В 1945—46 рр. допомагав українським емігрантам, які були після війни в таборах для переселенців. На діяльність УЧХ Є. Бачинський пожертвував дві тисячі доларів особистих заощаджень.

1955 р. Є. Бачинський був висвячений на єпископа. Незважаючи

на вік, багато робив для зміцнення української православної церкви, для об'єднання українців, розсіяних після Другої світової війни по різних країнах Європи.

ЕУ: Словникова частина. — Париж; Нью-Йорк, 1955. — Т. 1. — С. 102; Некролог // Діло. — Львів, 1933. — Ч. 148; О.Н.Б..о. Мітрат Олександр Бачинський: Грудка на свіжу могилу // Мета. — 1933. — 18 черв.; Голубець М. Золота книга українського лицарства. — Львів, 1939. — С. 19—20; Липківський В. Історія Української православної церкви. — 1961. — С. 72; Світильник істини: Джерела до історії Української католицької богословської Академії Торонто. — Чикаго, 1973. — Ч. 1. — С. 29, 184, 214, 394, 401, 405, 471; Ч. 2. — 1976. — С. 14, 17, 18, 23, 65, 213, 395, 470; Ч. 3. — 1983. — С. 586, 588; Бойків. Моя співпраця з полковником, Бойко Ю.: Передмова // Євген Коновалець та його доба. — Мюнхен, 1974. — С. 13, 640, 641; Сірий О. Єпископ Євген: Некролог // Нові дні. — Берн, 1979; Франко І. Зібр. тв.: У 50-ти т. — К., 1984. — Т. 41. — С. 421, 422; Канчалуба М. З моєї Одісеї. — Буенос-Айрес, 1985. — Т. 3; Українська православна церква // Мартирологія Українських церков. — Торонто; Балтимор, 1987; Кутинський М. Некрополь України // Дніпро. — К., 1990. — Ч. 3. — С. 138; Юрій Семенко. Шахи в Україні. — Львів, 1993. — С. 91; Волчко-Кульчицький І. Історія села Кульчиць і роду Драга-Сасів. — Дрогобич, 1995. — С. 83, 195, 261, 262.

ЛНБ. ВР, ф. 9, спр. 4490; ф. 233, спр. 12, 13, 15, 16, 23, 26—29, 31—33, 39, 40; ЦДІАЛ України, ф. 129, оп. 2, спр. 702; ф. 358, оп. 1, спр. 215; ф. 328, оп. 1, спр. 91; ф. 581, оп. 1, спр. 59.

В. М. Гайдабура

"ПОКАЖУ ВАМ ДОБРУ СТЕЖКУ ..."

(М. І. Тобілевич-Кресан у роки німецько-фашистської окупації Києва)

Театр під час німецько-фашистської окупації (1941—44) являв собою художньо цілісне явище патріотичного спрямування, фактор націотворення, державотворення і гуманізації. Легітимності сценічному мистецтву в Україні фашисти надавали з метою користолюбною — на додаток до своїх "Фронтбюнен" вони прагнули мати в тилу дармову розвагу, використовувати українських митців для обслуговування фронту та їхні виступи в рейху для піднесення робочої спроможності остарбайтерів. Дозвіл на роботу театрів давав змогу творчої діяльності національних культурних сил.

Театр в окупації не можна звинуватити у колабораціонізмі. В основному звернений до співвітчизників, він не пропагував профашистські ідеї. Своєрідним феноменом того часу був дитячий театр, який брав на себе місію шкільного естетичного виховання, духов-